

Ovim bih mogao završiti ovaj svoj osvrt, pa čekati kritiku na nj. Ipak dodat ću nekoliko kratkih, nepovezanih pitanja.

1. Ima li kakve radnje u rečenici »Zdravo, drugovi«?
2. Ako u toj rečenici nema nikakve radnje, može li izričaj »drugovi« biti 1. objekt u toj rečenici? 2. subjekt?
3. Ima li u »pozdravu« pesme »Putnik na uranku« kakvog glagola koji bi značio kakvu radnju kojoj treba u rečenici tražiti 1. vršioce (subjekte)? 2. objekte?
4. Mogu li objekti prirode kad su u vokativu (Oj sunašće, oj izvore) biti rečenični objekti u kojoj čak i nema nijednog glagola?

Pavle Ž. Radivojević

JOŠ JEDNOM O KNJIZI »KNJIŽEVNI JEZIK U TEORIJI I PRAKSI«

U prvom broju 12. godišta »Jezika« (str. 27–30) prikazao sam pod naslovom »Svako me potrebna knjiga« tek izašlu Jonkeovu knjigu. Nisam tada mogao ni slutiti da će ta knjiga stručno jezičnog sadržaja pobuditi toliki interes najšire kulturne javnosti i u brzo biti razgrabljena. Kako se međutim upravo to dogodilo, potvrđena je time i njena izuzetna aktualnost i moja ocjena o njoj. Tada sam, naime, napisao: »Knjiga se pojavila u pravo vrijeme: kao pouzdan vodič u pitanjima jezika za najširi krug čitalaca, od najnižega do najvišega stupnja pismenosti i upućenosti u jezična pitanja. Najznatnija joj je ipak prednost što se u njoj otvoreno, bez predrađuda, znalacki i odgovorno tumače i zauzimaju jasni stavovi o specifičnim pitanjima našega književnog jezika, kao što je pitanje o njegovu jedinstvu i o posebnostima, pravima i uvjetovanosti njegovih varijanata: hrvatske i srpske, zapadne i istočne.« Te dvije činjenice o knjizi: da je ona *pouzdan vodič* u pitanjima jezika i da se u njoj zauzimaju *jasni stavovi* o našem književnom jeziku bile su ona magična snaga koja joj je privukla i takve čitaoce koji inače ne posežu često ili redovito za knjigama usko

jezičnog sadržaja. Time se ujedno potvrđuje da je prof. Lj. Jonke pravovremeno osjetio potrebu za jednom takvom knjigom i da je dobro pogodio što treba da ona obuhvati i kako treba da se izloži obuhvaćena građa. Kako je, dakle, prvo izdanje knjige ubrzo nestalo s tržišta, nije nimalo čudno, ali je za naše prilike i te kako simptomatično, da se već potkraj 1965. godine pojavilo i drugo njeno izdanje, opet u nakladi izdavačkoga poduzeća »Znanje« iz Zagreba.

Drugo je izdanje prošireno mnogim novim prilozima o važnim jezičnim pitanjima, gradivo je i nešto drukčije raspoređeno. Sada je dio pod općim naslovom »Književni jezik 19. stoljeća« ispred dijela pod općim naslovom »Književni jezik danas«, dakle obrnuto nego u prvom izdanju, tj. uspostavljen je kronološki red. Sa 57 novih pojedinačnih priloga na 178 strana knjiga je od 291 strane, koliko je imalo prvo izdanje, narasla u drugom izdanju na 469 strana. Dopunivši prvi dio dvjema novim raspravama o A. V. Tkalčeviću i dvjema raspravama o veoma zaslužnom leksikografu zagrebačke škole B. Šuleku, poznatom i po velikom doprinosu u stvaranju naših stručnih terminologija, pisac je cjelovitije prikazao ne samo jezično previranje nego i stvarne rezultate jezičnih nastojanja u 19. stoljeću koja su u uskoj vezi i bitno uvjetovala bujni razvitak našega književnog jezika u 20. stoljeću. Time se potvrđuje veoma snažan kontinuitet jezika 19. i 20. stoljeća. Odatle je logičan Jonkeov zaključak da »nije moguće steći pouzdano poznavanje današnjeg književnog jezika bez nekih osnova koje potječu iz 19. stoljeća« (iz Predgovora). Moramo se složiti s D. Brozovićem (Telegram, VII, 301, 4. II 1966) da je »to ... naučno polje, na žalost, bilo u jednom smislu gotovo potpuno nepoznato, a u drugom je bilo potpuno krivo prikazano, zapostavljeno, potejenjivano i u našoj i u stranoj znanosti. Zato taj dio knjige ostaje u širem naučnom i kulturnom pogledu najvažniji cjelovit dobitak hrvatske lingvistike našega doba ...« Uz ono što je u više priloga o jezičnim prilikama u 19. stoljeću pisao Z. Vince, sada nam se to vrijeme otkriva u sasvim novom svjetlu, iako ostaje da se po-

tanje prikažu još mnoge pojedinosti. Kako oba ta naša istaknuta jezična stručnjaka, i Lj. Jonke i Z. Vince, nastavljaju intenzivan rad, možemo očekivati da ćemo već u do- gledno vrijeme dobiti detaljne opise cjelokup- ne kulturnopovijesne problematike poveza- ne s pitanjima o jeziku koja je bila jedna od najvažnijih preokupacija velikog broja hr- vatskih kulturnih pregaralaca u prošlom sto- ljeću.

U drugom dijelu knjige pod općim naslo- vom »Književni jezik danas« u sedam temat- ski povezanih poglavlja sabrana su ukupno 174 posebna članka, dakle 53 više nego u prvom izdanju. Ovdje nije moguće čak ni citirati sve članke, a kamoli što pitanje reći o svakome. Ipak opću informaciju o sadr- žaju mogu pružiti i sami naslovi poglavlja:

Osobitosti književnog jezika, O akcenat- skom sistemu književnog jezika, O pojedini- nim glasovima, Neki morfološki problemi, O pojedinim riječima i njihovu izboru, Život riječi u rečenici i O sintaksi glagola, o re- čenicama, zarezima, o nastavi jezika.

O drugom se dijelu Jonkeove knjige može govoriti s različitim gledišta. Može se npr. reći da je pisan živim jezikom, svježije, zani- mljivo i pristupačno prosječnom čitaocu. Moglo bi se tome dodati i još mnogo sličnih epiteta, ali to ipak ne bi bilo ono bitno što privlači, izaziva respekt, ohrabruje. Uza sve ono što sam o tome napisao u citiranom članku prikazujući prvo izdanje knjige, sada bih dodao samo ovo: Radi se o vrlo značaj- nom djelu naše nacionalne kulture jer je nacionalni književni jezik u središtu kul- turnih interesa svake nacije, pa i hrvatske. Doda li se tome da Jonkeova knjiga nije značajna samo po predmetu koji obrađuje nego prvenstveno po metodi pristupu, širini zahvata i po posvemašnjoj angažiranosti autora, onda se može reći da smo dobili knjigu o jeziku u znatnoj mjeri imunu na olako formulirane kritike, a s njome se po- javio i pisac koji je stekao ugled prvaka u pitanjima književnog jezika. Zato je logično očekivati da će svaki čitalac »Jezika« poseg- nuti za Jonkeovom knjigom i da će je pre- poručiti i drugima.

Božidar Finka

»SAVREMENI SRPSKOHRVATSKI JEZIK«

M. STEVANOVIĆA

Potkraj 1964. pojavila se u izdanju »Na- učnog dela« knjiga Mihaila Stevanovića pod naslovom »Savremeni srpskohrvatski jezik«. Odmah se postavlja pitanje: Što je to? Ka- kvo je to djelo? jer nam sam naslov ne ka- zuje mnogo, odnosno po njemu bismo mogli očekivati i više: semantiku, stilistiku, opšir- nu dijalektologiju i sl. Podnaslov je već ne- što određeniji: »Gramatički sistemi i knji- ževno-jezička norma«. A kad pročitamo »Reč unapred« i cijelu knjigu, onda je očito da pred sobom imamo normativnu gramatiku srpskohrvatskog jezika. Ta knjiga kao prvi dio cijele gramatike sadržava uvod, foneti- ku, morfologiju i tvorbu riječi,¹ a drugi će dio, prema autorovu obećanju, sadržavati sintaksu. Dakle, tradicionalni oblik norma- tivne gramatike. Zašto autor to nije istakao i u samom naslovu, teško je reći. Možemo samo naslućivati da je zbog toga što je htio biti nešto širi jer djelo ima i značajke opi- sne gramatike sa zahvaćanjem dijalekatskih pojava, a dobrim dijelom zalazi i u povijest jezika. Ako izuzmemo Uvod, gramatička je građa razvrstana po tradicionalnoj podjeli kojoj u načelu nema prigovora. Istina, neke bi pojedinosti mogle biti i drugačije, npr. Građenje reći moglo bi i formalno biti ravnopravno Fonetici i Morfologiji, može se razumjeti što u Fonetici ima mnogih dijelova iz morfologije i tvorbe, ali je teže opravdati što su u morfologiju uklopljeni čisti sintak- tički dijelovi (na str. 294-296, 302, 304, 311, 323), tvorbeni (270), u ovakvu radu nisu prijeko potrebna neka općelingvistička raz- matranja, ali sve to ne utječe bitnije na vri- jednost samoga rada. A on je golem. U osno- vi je, bez sumnje, Stevanovićev mnogogodiš- nji predavački i znanstveni rad. Stevanović je u gramatiku unosio opširne dijelove svo- jih članaka, a često je posezao i za obilnom građom od 5 milijuna listića ispisanih za rječnik SAN. Već nam to kazuje da u djelu nalazimo mnogo jezične građe i ona će do- bro doći svakom istraživaču našega jezika. Drugo je pitanje kako će poslužiti nestruč- njaku, onome tko ne želi prekopavati po znanstvenoj literaturi već želi naći gotov rezultat, posljednju riječ suvremene znano- sti. Opsežnost gramatike (I dio ne obuhvaća sintaksu, a ima 700 str. pa je to dosad naj- opsežnija gramatika našega jezika) neće biti

¹ M. Stevanović dosljedno upotrebljava termin *građenje reći*, iako je u Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika, koji je izašao četiri godine prije i kojemu je autor i M. Stevanović, odabrana *tvorba r(i)ječi*. Spominjem to usput, da pokažem kako nije veliko zlo kad tko upotrebljava riječ *točka*.